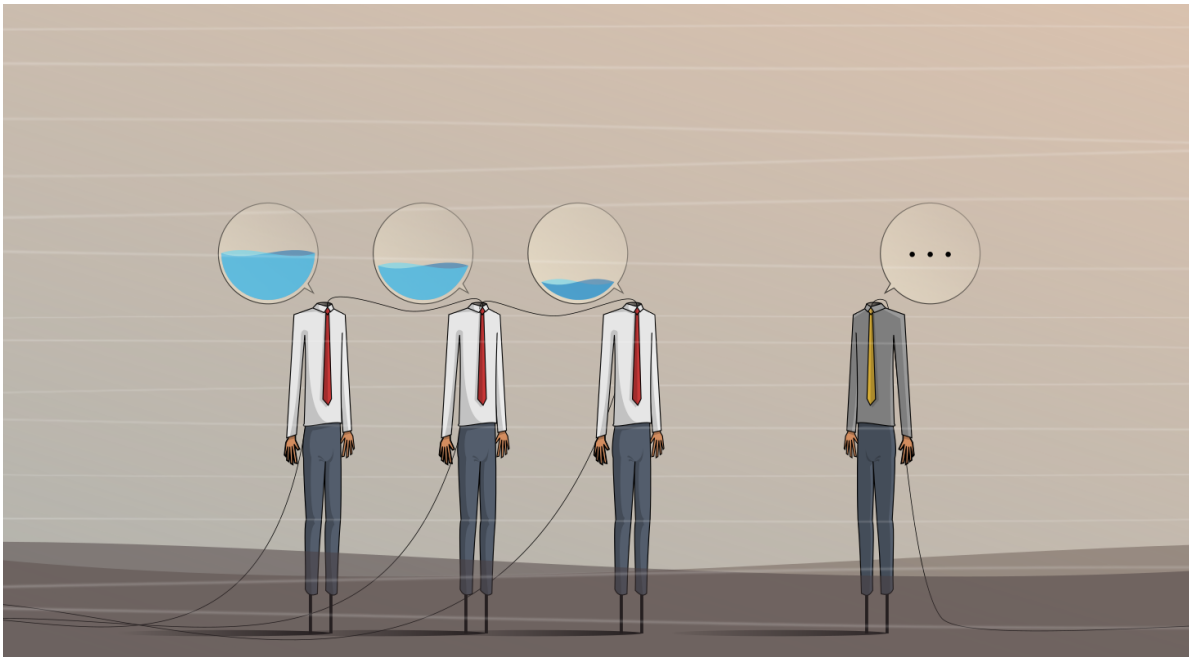

La protecció de les àrees marines: d'excepció a norma

Rémi Parmentier, Kelly Rigg

Il·lustració: [Fernando Prado](#)

Aquest article és un resum actualitzat d'un assaig publicat el març de 2021 durant la Setmana de l'Oceà de Mònaco. Els autors són defensors de l'oceà i activistes amb més de 40 anys d'experiència. Junts formen el [Grup Varda](#) per al medi ambient i la sostenibilitat.

L'any 2021 serà un bon any per a l'oceà? Aquells qui treballem per protegir la biodiversitat marina esperem que sí, després que la pandèmia mundial hagi conduït a la cancel·lació o l'ajornament d'un bon nombre d'esdeveniments potencialment catalitzadors durant el 2020. Però, tenint en compte que la pandèmia s'estendrà fins al 2021 i, possiblement, fins al 2022 si les vacunes resulten menys efectives contra les variants emergents o segueixen sent només un privilegi per als països més rics, aquesta esperança pot desaparèixer ràpidament. Per descomptat, és possible assolir molts acords encara que no se celebrin reunions internacionals de manera presencial, reforçats per successos polítics rellevants com ara l'elecció de Ngozi Okonjo-Iweala (que ha prioritzat la fi de les subvencions perjudicials per al sector pesquer) com a nou Director general de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), o el retorn de John Kerry, un mariner i atleta marítim experimentat i apassionat, com a membre de l'equip del president dels Estats Units.

En qualsevol cas, el confinament forçat ens ha donat l'oportunitat de seure i reflexionar sobre les campanyes dutes a terme en el passat i les activitats que recolzem actualment, i de plantejar-nos noves idees per al futur de la protecció oceànica, que la Fundació Príncep Albert II de Mònaco ha publicat molt amablement com a contribució independent durant la Setmana de l'Oceà de Mònaco celebrada virtualment el març de 2021, en un assaig titulat *Blue Food for Thought* [1]. Aquestes idees són el resultat de dècades d'experiència treballant en política oceànica i fent campanyes per obtenir canvis fonamentals en la manera com s'utilitza l'oceà.

Un dels projectes consisteix a elaborar una estratègia alternativa sobre les àrees marines protegides (AMP), fent de la vida marina i la protecció de l'hàbitat una regla, i no una excepció, almenys a alta mar.

L'oceà de l'esperança

Els defensors de l'oceà confien que la Conferència de les Parts en el Conveni sobre la Diversitat Biològica (CBD COP15), a Kunming, Xina, i la 26a Conferència de les Parts en el Conveni Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic (UNFCCC COP26), a Glasgow, Escòcia, se celebrin durant l'octubre i el novembre de 2021, respectivament. Totes dues reunions internacionals, que havien de ser decisives per desbloquejar els objectius clau de conservació per a la propera dècada, van posposar-se el 2020 [2].

Amb tot, altres reunions clau que també eren a l'agenda del 2020 ja han estat posposades al 2022. La quarta (i esperem que l'última) sessió de la conferència intergovernamental sobre un instrument internacional legalment vinculant quant a la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica marina a les zones que traspassen la jurisdicció nacional (BBNJ), ha estat reprogramada per segona vegada. Hi ha prevista una conferència d'alt nivell de l'ONU (High-Level UN Ocean Conference) a Lisboa, Portugal, per revisar els avenços en la implementació de l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible per a l'oceà (ODS14), que no es durà a terme abans del 2022. I la decisió pel que fa al llançament d'un acord global sobre deixalles de plàstic a la 5a Assemblea de les Nacions Unides per al Medi Ambient (5th UN Environment Assembly) a Nairobi, Kenya, també haurà d'esperar, com a mínim, a l'any vinent.

A fi de mantenir l'impuls emprès el 2020, algunes reunions multilaterals es van efectuar en línia, però les limitacions inherents a les «reunions virtuals» van impedir arribar als acords que buscaven els activistes. Per exemple, a l'octubre de 2020, a la reunió virtual de la Comissió per a la Conservació dels Recursos Vius de l'Antàrtida (CCAMLR), la Federació de Rússia i la Xina van afirmar que calia aprofundir en més consultes abans que consideressin aixecar la seva oposició a la designació de tres àrees protegides als mars del Sud, al voltant del continent antàrtic, un objectiu que requereix un acord de consens i al qual les altres parts de la CCAMLR hi han dedicat esforços durant anys.

El confinament forçat ens ha donat l'oportunitat de seure i

reflexionar sobre les campanyes dutes a terme en el passat, i de plantejar-nos noves idees per al futur de la protecció oceànica

De la mateixa manera, l'Organització Mundial del Comerç (OMC) no ha seguit el camí per complir amb el mandat de l'ODS14 d'eliminar les subvencions al sector pesquer que contribueixen a la sobrepesca, la sobrecapacitat i la pesca «INDNR» (il·legal, no declarada i no regulada) el 2020. El director general de l'OMC, el doctor Ngozi Okonjo-Iweala, ha convocat una reunió ministerial virtual per al 15 de juliol de 2021 amb l'objectiu de concloure aquestes negociacions sobre les subvencions, però sembla que l'OMC ha reduït les seves expectatives en els darrers dies de preparació. La pandèmia ha permès que tothom aprengui a reunir-se i a parlar en línia, però les negociacions multilaterals requereixen consultes informals que es basen en la presència física per generar confiança i arribar a acords. Sens dubte, un cop hagi passat la pandèmia viatjarem menys per assistir a reunions i conferències, però les reunions físiques no desapareixeran del tot, encara que es mantindran els formats híbrids.

I el progrés?

El 2020 va finalitzar amb la creació d'un informe per part del Panell d'Alt Nivell per a una economia oceànica sostenible, format pels caps d'estat i de govern de 14 països que es comprometien a posar la sostenibilitat al centre de la gestió, producció i protecció de l'oceà. L'economia blava sostenible es considera un component essencial de l'economia verda. En paraules del comissari europeu de Medi Ambient i d'Oceà, Virginijus Sinkevičius: «el verd, sense el blau, és groc».

I, per iniciar el 2021, l'11 de gener el Govern de França va acollir, en col·laboració amb l'ONU, el Banc Mundial i altres països, la tercera edició de les cimeres One Planet, que aquest cop es va centrar en la biodiversitat, inclosa la de l'oceà. Allà es va crear la Coalició d'Alta Ambició, High Ambition Coalition (HAC), per a la natura i les persones, formada per més de 45 països. La coalició està copresidida per Costa Rica i França i, també, pel Regne Unit, que actua com a copresident d'Oceà per als aspectes marítims de la iniciativa. El seu propòsit és defensar un acord mundial per aturar la pèrdua creixent d'espècies i ecosistemes vitals a la terra i al mar. Els membres de l'HAC aposten per l'anomenat objectiu 30x30, que consisteix a assolir la protecció del 30% del nostre planeta (terra i mar) de cara a l'any 2030.

L'oceà de la desolació

Vist en retrospectiva, però, costa prendre's seriosament aquesta nova promesa, perquè el 30x30 no és res més que la reiteració d'un compromís fallit del Conveni sobre la Diversitat Biològica (CBD) de 2010, conegut com Aichi Target 11 per protegir, en un termini de deu anys, el 17% de la terra i el 10% de les zones oceàniques i costaneres. I aquest compromís de 2010 també va ser precedit per un altre que prometia «posar fi a la pèrdua de biodiversitat el 2010», creat a la Cimera Mundial sobre Desenvolupament Sostenible a Johannesburg el 2002 (Rio+10). És, per tant, temptador qualificar-ho tot de simple xerrameca, com va fer la jove

activista sueca Greta Thunberg el dia de la cimera One Planet. Per què ens hauríem de creure els governs, aquest cop, si sabem que no van complir la seva paraula quan encara no tenien grans ambicions? La concessió de 61 noves llicències per a l'explotació de petroli i gas en alta mar per part del govern de Noruega poques setmanes després que la primera ministra, Erna Solberg, hagués creat l'informe del Panell d'Alt Nivell per a una economia oceànica sostenible, que ella mateixa havia presidit, també va plantejar qüestions inevitables sobre les veritables intencions dels seus membres.

De tota manera, si retrocedim una mica en el temps, la primera Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Humà (Estocolm, 1972), que va desencadenar la gènesi del moviment ecologista modern, va donar el seu fruit. Les lleis ambientals i les regulacions multilaterals contemporànies que van sorgir d'aquella conferència van crear una xarxa de seguretat que ens va permetre guanyar temps per limitar o retardar els danys ambientals. El medi ambient global es troba en una crisi innegablement greu, però és difícil preveure com hauria resultat sense aquesta xarxa de seguretat. En altres paraules, el fet que els esforços realitzats no serveixin per aconseguir allò que voldríem no vol dir que s'hagin desaprofitat. Els èxits poden reforçar-se amb el pas del temps. Tot i que aquest concepte no és nou per als membres de la comunitat política, ens agradaria oferir un exemple històric, atès que conforma una part important de la nostra ideologia sobre les campanyes.

Poques setmanes després de la Conferència de les Nacions Unides de 1972, es va adoptar el primer tractat mundial per a la prevenció de la contaminació marítima, conegut en aquell moment com el Conveni de Londres sobre vessaments (London Dumping Convention), i un any després també es va promulgar l'anomenat Conveni MARPOL per evitar la contaminació derivada del transport marítim. Després que aquests tractats entressin en vigor, el vessament o abocament de residus dels vaixells no va trigar a ser considerat inacceptable. La conferència de 1972 també va impulsar la creació del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA) al començament del Programa de Mars Regionals, iniciat a mitjan anys 70, pel qual els estats costaners i els seus científics van començar a treballar junts per protegir els mars que compartien més enllà de les fronteres. Un gran èxit, realment, tenint en compte el context de fa mig segle.

El problema de la xarxa de seguretat creada el 1972 és que tenia unes esquerdes massa grans per contenir-hi el flux. I el conveni de Londres encara permetia abocar al mar barrils de residus radioactius i altres residus industrials. Van haver de passar anys de campanyes públiques d'alt perfil, combinades amb una incidència política entre bastidors, abans que les parts dels Països Menys Avançats (PMA) aprovessin el 1993 una esmena vinculant que prohibia l'abocament deliberat de residus industrials al mar. Tres anys més tard, el 1996, es va adoptar el «Protocol de Londres» per modernitzar el conveni i després el va substituir; ara s'anomena simplement Conveni de Londres, després que es retirés la paraula «dumping» (vessament), a fi de reconèixer la necessitat d'allunyar-se de l'abocament de residus a l'oceà, tal com havíem proposat [3].

Però malgrat els diversos èxits notables (la protecció de l'Antàrtida dels efectes de la mineria el 1991, la prohibició d'incinerar residus al mar el 1990 o la restricció per fer-hi proves d'armes nuclears el 1996, per citar-ne alguns), amb el temps la xarxa de seguretat es

va tornar cada cop més fràgil, a mesura que els problemes mediambientals es feien més intractables, per raons que tothom coneix i que no cal que repetim aquí.

L'objectiu d'assolir la protecció del 30% del planeta l'any 2030 no és res més que la reiteració d'un compromís fallit. Per què ens hauríem de creure els governs si no van complir la seva paraula quan encara no tenien grans ambicions?

L'any vinent es complirà el 50è aniversari de la Conferència de les Nacions Unides (1972), que va tenir lloc fa mig segle a la ciutat natal de Greta Thunberg, a Estocolm. La ràbia i la preocupació dels joves pel seu futur està més que justificada, i els devem tapar els forats de la xarxa de seguretat i modernitzar la política i la llei mediambientals, adaptant-les als moments crítics que experimentarà el nostre planeta, així com el món natural, segons les conclusions del Grup Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic (IPCC) i de la Plataforma Intergovernamental de Ciència i Política sobre Biodiversitat i Serveis Ecosistèmics (IPBES). Això és, evidentment, el que la comunitat oceànica pretén aconseguir.

Àrees marines explotables (llista inversa)

Mentre els activistes continuen lluitant per aconseguir el reconeixement d'un nombre cada cop major d'Àrees Marines Protegides (AMP) arreu del món, així com una adequada gestió, potser valdria la pena explorar altres opcions, com ara canviar-los el nom i anomenar-les *àrees marítimes explotables*. Elaborar una mena de llista inversa, segons la qual l'explotació de recursos naturals fos una excepció, i no la norma.

En conseqüència, aquells qui busquen llicències per explotar les zones i els recursos oceànics haurien de demostrar a les autoritats competents que les seves activitats no causen danys a la biodiversitat i als hàbitats marins, o, en cas de necessitat, haurien de posar en marxa mesures reparadores. En lloc de demanar als activistes que demostrin que la protecció és viable, els defensors de la indústria haurien de demostrar que l'explotació no suposa cap risc per al medi ambient, que deixa una petjada ambiental insignificant o, com a mínim, acceptable. Aquest nou enfocament traslladaria, en efecte, la càrrega de la prova a les possibles corporacions pesqueres, empreses navilieres o conglomerats miners, que també haurien de demostrar l'absència d'alternatives a les activitats extractives que proposen.

L'Aichi Target 11 i l'actual campanya 30×30 mostren un consens creixent sobre la necessitat de construir una xarxa eficaç d'àrees marines protegides. Però portar un projecte com aquest a la pràctica sempre requereix molt de temps. Ni tan sols el fet de nomenar una àrea marina protegida garanteix que les espècies i els hàbitats rebin automàticament protecció. Al desembre de 2020, l'ONG especialitzada Oceana va estimar que el 96% dels parcs marins europeus permeten activitats destructives dins dels seus límits. La frase «parcs de paper» s'ha convertit en una expressió habitual a la literatura sobre polítiques ambientals.

Segons la Base de Dades Mundial sobre Àrees Protegides, que registra la informació presentada per cada país, en més de 15.000 zones protegides hi ha més de 27 milions de quilòmetres quadrats d'oceà. Dit d'una altra manera, gairebé el 7,5% de l'oceà, una superfície de la mida d'Amèrica del Nord, es troba sota algun tipus de protecció. Però el nomenament d'àrees marines protegides pot significar moltes coses diferents. La Unió Internacional per a la Conservació de la Natura (UICN) reconeix tradicionalment sis categories diferents d'àrees marines protegides, que van des de reserves estrictes fins a zones protegides amb un «ús sostenible» dels recursos naturals. Lubchenco et al. (2018) han demostrat que les zones totalment o altament protegides són les eines més efectives per restaurar la biodiversitat marina, però actualment només representen el 2% de totes les àrees marines protegides. L'existència d'espais marins protegits insuficientment eficaços pot deure's, per tant, a la manca de la capacitat d'un país per fer complir els seus propis propòsits o lleis, com passa, per exemple, amb les àrees protegides de les Illes Fènix (PIPA) a la República de Kiribati al Pacífic sud, un país amb una zona econòmica exclusiva més gran que els Estats Units continentals, abans de l'establiment d'una associació i un fons fiduciari el 2015 per millorar-ne la gestió i el control. També pot deure's a un *laissez-faire* deliberat, com en el cas d'alguns parcs marins que no prohibeixen la pesca industrial o, fins i tot, la mineria de fons marins.

Les negociacions en curs sobre la conservació i l'ús sostenible de la biodiversitat marina més enllà de la jurisdicció nacional (BBNJ) podrien ser una oportunitat per explorar si (i en cas afirmatiu, com) aquesta proposta de llista inversa es podria aplicar a alta mar. Les zones que es troben fora de la jurisdicció nacional, també conegudes com a zones d'alta mar, representen el 64% de la superfície oceànica mundial, que equival al 45% de la superfície terrestre i al 95% del volum de l'oceà. Els activistes han invertit molta energia i recursos en les negociacions del BBNJ durant la darrera dècada.

Però, encara que l'acord multilateral que pretenen adquirir en virtut del Conveni de les Nacions Unides sobre la Llei del Mar per millorar el govern i la conservació d'alta mar s'adopti l'any vinent, caldrà un esforç addicional considerable per arribar a un consens sobre les eines de gestió d'enfocament local que calen per implementar-lo, com ara les àrees marines protegides d'alta mar. Encara que les adoptin i entrin en vigor (la qual cosa també trigarà un temps), és improbable que les parts de l'acord del BBNJ arribin a un consens d'un dia per l'altre sobre l'on i el quan s'han de designar i gestionar les àrees marines protegides d'alta mar.

Si des del principi es pogués pactar que els usuaris de l'espai i els recursos oceànics són els responsables de demostrar que les seves accions no causaran danys indeguts a la biodiversitat marina, s'establiria un poderós precedent que canviaria les normes del joc. Si ens imaginem el futur acord del BBNJ com un tauler d'escacs en què es desenvolupen els esforços de la comunitat internacional per millorar la conservació i la sostenibilitat de la biodiversitat en alta mar, seria molt més beneficiós per a la vida oceànica que la protecció fos el punt de partida, i no l'explotació. Encara que les Organitzacions Regionals d'Ordenació Pesquera (OROP) són les responsables de gestionar les operacions de pesca, la proposta de llista inversa segons l'acord del BBNJ també podria servir per identificar quines operacions són acceptables i quines no. Per exemple, segons l'acord del BBNJ, la llista inversa es podria convertir en una eina eficaç per garantir que l'obligació de dur a terme les Avaluacions

d'Impacte Ambiental (EIA) recollides a l'esborrany de l'acord s'apliqui totalment i se'n tinguin en compte les conclusions.

De manera alternativa, o addicional, també es podria plantejar una llista inversa en el marc de determinats acords regionals. Per exemple, a la cimera One Planet celebrada el gener de 2021, la Unió per la Mediterrània va anunciar que elaboraria un pla d'acció específic de cara al 2030 que giraria al voltant de quatre pilars, els quals inclouen un major esforç per preservar la biodiversitat marina, la fi de la sobrepesca el 2030, l'enduriment de la lluita contra la contaminació marina i l'ecologització del sector marítim. L'ús del projecte de la llista inversa a l'oceà Antàrtic en virtut de la Comissió per a la Conservació dels Recursos Vius de l'Antàrtida (CCAMLR) també podria ser una solució per eliminar els obstacles al nomenament d'àrees marines protegides en aquesta regió. En lloc de lluitar per arribar a acords sobre la designació d'aquestes àrees, els activistes tan sols haurien d'observar la lluita de la indústria per assolir acords sobre el nomenament d'àrees marines explotables. I, per definició, totes les zones no designades com a zones marines explotables serien zones protegides.

En lloc de demanar als activistes que demostrin que la protecció és viable, aquells qui busquen llicències per explotar les zones i els recursos oceànics haurien de demostrar a les autoritats que les seves activitats no causen danys a la biodiversitat ni als hàbitats marins

Aquest enfocament pot semblar descabellat, atesos els obstacles per aconseguir proteccions més modestes. Però, tal com demostren el Conveni de Londres i altres exemples passats, tenir objectius aspiracionals potents (combinats amb campanyes públiques d'alt perfil) pot ser clau per generar el tipus de suport públic i la demanda d'acció que comporta la protecció de l'oceà. Encara amb més raó quan els governs ja s'han compromès a invertir la pèrdua de biodiversitat, etc. Tota crisi pot ser una oportunitat, i trobem un precedent en l'Acord internacional per prevenir la pesca no regulada a alta mar de l'Àrtic Central, motivat pel canvi climàtic i signat el 2018 per Canadà, la Xina, Dinamarca, la UE, Islàndia, el Japó, la República de Corea, Noruega, la Federació de Rússia i els EUA, que impedeix la pesca comercial fins que no hi hagi una gestió i un control basats en la ciència.

Propostes

ONG, científics, governs i organitzacions intergovernamentals podrien:

- Fer pressió per invertir la tendència per mitjà d'una llista inversa segons la qual els extractors i beneficiaris potencials haurien de sol·licitar llicències a les zones marítimes explotables per utilitzar l'espai i els recursos oceànics. Els paisatges marins fora d'aquestes àrees es convertirien, per definició, en àrees marines protegides (AMP).

- Presentar aquesta proposta en el context del Decenni de l'ONU de les Ciències Oceàniques per al Desenvolupament Sostenible sota els auspicis de la Comissió Oceanogràfica Intergovernamental de la UNESCO (2021-2030), les negociacions del BBNJ i els fòrums regionals.
- Planificar un debat amb l'objectiu de plantejar aquest enfocament preventiu a la conferència d'alt nivell de l'ONU que se celebrarà a Lisboa el 2022, prenent en consideració les deliberacions de la 15a Conferència de les Parts en el Conveni sobre la Diversitat Biològica, referent al projecte de les àrees marines protegides de la campanya 30x30.

REFERÈNCIES

- 1 — L'Institut Internacional de Desenvolupament Sostenible (IISD) també n'ha publicat un resum al web SDG Knowledge Hub, sota el títol "Blue Food for Thought: Four New Ideas for Protecting the Ocean". [Disponible en línia](#).
- 2 — En el moment d'escriure aquest article (finals de juny de 2021), el web de la CDB continua anunciant que la COP15 tindrà lloc a Kunming de l'11 al 24 d'octubre de 2021, però és probable que el calendari es canviï aviat. Mentrestant, els plans de la COP26 de la UNFCCC a Glasgow el novembre de 2021 es detallaran en una reunió preparatòria ministerial convocada per la presidència de la COP26 del Regne Unit al final de juliol de 2021.
- 3 — Vegeu els paràgrafs 4.24 i 4.25 dels informes de la 15a Reunió Consultiva de les Parts del Conveni de Londres, 1992.

Rémi Parmentier

Rémi Parmentier és director fundador de la consultora Grup Varda, on desenvolupa projectes en àrees com la governança oceànica, la política marina, l'acció climàtica o la lluita contra la corrupció. Té una trajectòria de més de quatre dècades vinculat als moviments internacionals per al medi ambient: va ser un dels membres fundadors de Greenpeace Internacional, i va impulsar l'obertura de les oficines de Greenpeace a França, Espanya i Amèrica Llatina. Va tenir un paper protagonista en la creació de la Unitat Estratègica i Política de Greenpeace Internacional, que va dirigir com a Director Polític. Durant la seva llarga carrera, ha col·laborat amb diversos governs i organitzacions en fòrums de política internacional, adquirint un gran coneixement en les àrees de desenvolupament sostenible, política ambiental, salut pública, política marina, prevenció de la contaminació tòxica o proliferació nuclear. Parmentier va ser el principal artífex de la prohibició mundial d'abocament de residus nuclears i industrials al mar. L'any 2006, va impulsar la celebració de la primera Assemblea Mundial sobre Treball i Medi Ambient. Més recentment, ha participat en la conceptualització de la Global Ocean Commission i ha contribuït a impulsar campanyes com *Because the Ocean initiative* o *Low Hanging Fish campaign*.

Kelly Rigg

Kelly Rigg és directora fundadora del Grup Varda, una consultora que proporciona assessorament estratègic, expertesa i coordinació de campanyes en una àmplia gamma de qüestions ambientals i socials d'àmbit internacional. Durant més de 30 anys, ha liderat campanyes internacionals relacionades amb el clima, l'energia, els oceans o l'Antàrtida, entre d'altres temàtiques. Rigg és especialista en gestió de projectes, coordinació i comunicació d'iniciatives internacionals. L'any 2009 es va unir a la Crida Global per a l'Acció Climàtica, on va exercir de directora executiva durant quatre anys. També ha sigut directora sènior de campanyes a Greenpeace Internacional. Ha liderat la iniciativa de la coalició Deep Sea Conservation per protegir l'alta mar de la pesca de fons destructiva.